

Edycja akt sejmiku kowieńskiego z lat 1733-1795 - streszczenie popularnonaukowe

Edycje akt sejmikowych już od XIX wieku były wskazywane jako jedno z istotnych zadań badaczy, jednak niewielu historyków podejmowało się ich wydawania. Szczególnie zaniedbane są edycje dokumentów sejmików litewskich. Dopiero ostatnio zintensyfikowano prace w tej dziedzinie, czego najlepszym przykładem jest projekt edycji akt sejmiku nowogródzkiego realizowany przez zespół pod kierownictwem profesora Andrzeja Rachuby. Kontynuacją tego wydawnictwa jest proponowany tu projekt. Jego celem jest edycja akt sejmiku kowieńskiego pochodzących z czasów dwóch ostatnich władców Rzeczypospolitej, Augusta III i Stanisława Augusta. Taka edycja pozwoliłaby zobrazować zmiany ustroju i funkcjonowania sejmiku oraz kultury politycznej szlachty od nierządu czasów saskich poprzez początki oświecenia po reformy czasów stanisławowskich zwieńczone Konstytucją Trzeciego Maja. Zdecydowano się zilustrować to na przykładzie sejmiku kowieńskiego, ze względu na jego nader istotną rolę w omawianym okresie. W czasach Augusta III cieszył się on dużym zainteresowaniem przywódców stronnictw magnackich, ponieważ zdołał bronić się przed zrywaniem przez liberum veto. Z kolei w czasach stanisławowskich stał się główną areną rywalizacji partii królewskiej z facją zakorzenionego w Kowieńszczyźnie rodu Zabiełłów i z tego względu był wielokrotnie zrywany.

Realizacji projektu wymaga zebrania akta sejmiku kowieńskiego rozproszonych w różnych archiwach i bibliotekach w kraju i zagranicą. Są wśród nich zarówno dokumenty wydawane w związku z udziałem sejmiku w polityce centralnej i lokalnej, sądownictwie, elekcjach urzędników, projektach gospodarczych jak również akta ilustrujące politykę prowincjonalną lokalną i zadania samorządowe. W ramach wcześniejszych badań udało mi się dotrzeć do ponad 150 akt tego rodzaju, ale sporo jeszcze trzeba zrobić, by uzupełnić ten zbiór. Po zebraniu akt należy je odczytać i przepisać, co jest szczególnie kłopotliwe w przypadku akt źle zachowanych czy spisanych niestarannie. Następnym etapem badań będzie opracowanie dokumentów pod względem merytorycznym i językowym oraz przygotowanie do publikacji. Dla ułatwienia czytelnikom dotarcia do sedna informacji, oprócz przypisów tekstowych i rzeczowych sporządzone zostaną indeksy osobowy i geograficzny, ogólny wstęp oraz krótkie wprowadzenia do poszczególnych tekstów. Wszystkie te elementy będą istotnym ułatwieniem zarówno dla czytelników mniej fachowych jak i dla historyków.

Edycja akt sejmikowych ułatwi badania ustroju i polityki sejmikowej oraz analizę roli tych zgromadzeń w ustroju Rzeczypospolitej. Przygotowywane dokumenty dotyczą różnorodnych aspektów życia, więc mogą być przydatne także w badaniach o tematyce genealogicznej, prozopograficznej, społecznej, a nawet gospodarczej czy religijnej. Akta sejmikowe stanowią jedyne masowe źródło umożliwiające poznanie opinii społecznej w najróżniejszych sprawach. Należy też zwrócić uwagę, że edycja ta będzie interesująca nie tylko dla badaczy polskich, ale też litewskich, czy pochodzących z innych państw czerpiących z tradycji Wielkiego Księstwa.